

MIGRATSIYA JARAYONLARINI BOSHQARISH VA TARTIBGA SOLISHNING MAFKURAVIY JIHATLARI

*Mansurov Abdulaziz Akbarjonovich, Guliston davlat pedagogika
instituti o'qituvchisi*

IDEOLOGICAL ASPECTS OF MANAGEMENT AND REGULATION OF MIGRATION PROCESSES

*Mansurov Abdulaziz Akbarjonovich, teacher at Gulistan State
Pedagogical Institute*

ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ И РЕГУЛИРОВАНИЯ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

*Мансуров Абдулазиз Акбаржонович, преподаватель
Гулистанского государственного педагогического института*

<https://orcid.org/0009-0000-4484-4721>

e-mail:
abdulazizmansurov47@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada jahon migratsiyasining shiddati va ko'lamini oshirib borayotgan hozirgi sharoitda migratsiya jarayonlarini boshqarish va tartibga solishning mafkuraviy jihatlari tahlil etiladi. Migratsiyaning ijobiy va salbiy tomonlari, qabul qiluvchi va eksport qiluvchi mamlakatlar uchun mafkuraviy ta'siri, shuningdek, madaniy xilma-xillik va dialogning ahamiyati ko'rib chiqiladi. Migratsiyani boshqarishda insonparvarlik tamoyillari, milliy manfaatlar va xavfsizlik masalalari o'rtasidagi muvozanatni saqlash zarurati asoslanadi.

Kalit so'zlar: migratsiya, mafkura, madaniyatlararo dialog, boshqaruv, tartibga solish, milliy manfaatlar, xavfsizlik, insonparvarlik.

Abstract: The article analyzes the ideological aspects of managing and regulating migration processes in the current conditions of increasing intensity and scale of global migration. The positive and negative aspects of migration, its ideological impact on receiving and exporting countries, as well as the importance of cultural diversity and dialogue are considered. The need to maintain a balance between humanitarian principles, national interests and security issues in managing migration is justified.

Keywords: migration, ideology, intercultural dialogue, governance, regulation, national interests, security, humanitarianism.

Аннотация: В статье анализируются идеологические аспекты управления и регулирования миграционных процессов в современных условиях возрастания интенсивности и масштабов глобальной миграции. Будут рассмотрены положительные и отрицательные аспекты миграции, ее идеологическое влияние на принимающие и экспортирующие страны, а также важность культурного разнообразия и диалога. Управление миграцией основано на необходимости поддержания баланса между гуманитарными принципами, национальными интересами и соображениями безопасности.

Ключевые слова: миграция, идеология, межкультурный диалог, управление, регулирование, национальные интересы, безопасность, гуманизм.

KIRISH. Jahon migratsiyasi XXI asrning global muammolaridan biriga aylanib, uning ko‘lami va shiddati yildan yilga ortib bormoqda. Migratsiya nafaqat iqtisodiy va ijtimoiy jarayon, balki u ma’naviy-ma’rifiy va madaniy jihatlariga ham bevosita ta’sir etadi. Zero, migratsiya jarayonlari insonlarning turmush tarzi, qadriyatlari, e’tiqodlari va dunyoqarashlariga ta’sir ko‘rsatib, jamiyatda yangi mafkuralarning shakllanishiga, mavjudlarining esa o‘zgarishiga olib keladi. Shu sababli, migratsiya jarayonlarini boshqarish va tartibga solishda mafkuraviy jihatlarni hisobga olish, ularning ijobiy va salbiy oqibatlarini baholash muhim ahamiyatga ega. Bu nafaqat ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta’minlash, balki madaniy xilma-xillikni saqlash va taraqqiy ettirish, madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish uchun ham zarurdir. Mazkur maqolada migratsiya jarayonlarini boshqarish va tartibga solishning mafkuraviy jihatlari chuqur tahlil etiladi, ushbu jarayonning madaniy xilma-xillik va dialogni ta’minlashdagi roli ochib beriladi. Shuningdek, maqolada migratsiyaning mafkuraviy ta’sirini yumshatish va uning ijobiy jihatlaridan samarali foydalanish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI. Migratsiya muammosi ko‘plab fan sohalari, jumladan sotsiologiya, siyosatshunoslik, iqtisodiyot va madaniyatshunoslikda keng o‘rganilgan. Zamonaviy mualliflar, masalan, Castles, S., & Miller, M.J. (2009) “The age of migration: International population movements in the modern world”¹ kabi asarlarida xalqaro migratsiyaning zamonaviy jarayonlarini, uning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy oqibatlarini tahlil qilgan. Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J.E. (1993) esa, “Theories of international migration: A review and appraisal”² maqolasida xalqaro migratsiya nazariyalarini tahlil qilib, ularning ahamiyatini baholagan. Garchi, ushbu mualliflar va boshqa ko‘plab tadqiqotchilar migratsiyaning sabablari, oqibatlari va boshqarish usullarini tadqiq etishgan bo‘lsa-da, migratsiya jarayonlarini

boshqarish va tartibga solishning mafkuraviy jihatlari kam o‘rganilgan sohalaridan hisoblanadi. Mafkuralarning migratsiya siyosatiga, qabul qiluvchi jamiyatning munosabatiga va migrantlarning integratsiyalashuv jarayoniga ta’siri yetarlicha tahlil etilmagan³. Shuningdek, mafkuraviy ta’sirlarning madaniy xilma-xillik va dialogga ta’sirini tahlil qilish ham muhim ahamiyatga ega. Bu, ayniqsa, globallashuv jarayonlari kuchayib, madaniyatlararo muloqotning ahamiyati ortib borayotgan hozirgi davrda dolzarbdir. Chunki, migratsiya madaniy xilma-xillikni ta’minlash bilan birga, turli madaniy qarama-qarshiliklarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, migratsiya jarayonlarini boshqarishda mafkuraviy jihatlarni hisobga olish, madaniy xilma-xillikni saqlash va madaniyatlararo dialogni rivojlantirishga xizmat qiladigan siyosatni ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

NATIJALAR. Migratsiya, bir tomondan, mehnat resurslarining optimal taqsimlanishiga, iqtisodiy o‘sishga, madaniy xilma-xillikning oshishiga va innovatsiyalarning rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu holat, ayniqsa, globallashuv sharoitida muhim ahamiyatga ega, chunki turli mamlakatlar o‘rtasidagi iqtisodiy va madaniy aloqalarning kuchayishiga olib keladi. Boshqa tomondan esa, ishsizlikning ortishi, ijtimoiy infratuzilmaga bosimning kuchayishi, jinoyatchilikning o‘sishi, madaniy qarama-qarshiliklarning yuzaga kelishi va milliy identiklikning zaiflashishi kabi salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Bular, o‘z navbatida, jamiyatda ijtimoiy zo‘riqishning kuchayishiga va siyosiy beqarorlikka sabab bo‘lishi mumkin.

Qabul qiluvchi va eksport qiluvchi mamlakatlar uchun mafkuraviy ta’sirining keng ko‘lamini kuzatish mumkin. Qabul qiluvchi mamlakatlarda migratsiya milliy identiklik va madaniy integratsiya masalalarini kun tartibiga qo‘yadi. Bu mamlakatlar o‘zlarining milliy qadriyatlarini saqlab qolish va migrantlarni jamiyatga integratsiyalashtirish o‘rtasida

¹ Castles, S., & Miller, M. J. (2009). The age of migration: International population movements in the modern world. Palgrave Macmillan.

² Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international

migration: A review and appraisal. Population and Development Review, × 19 ×(3), 431-466.

³ Akbarjonovich M. A. Historical Analysis of Population Migration //International Journal on Orange Technologies. – 2023. – T. 5. – №. 4. – C. 68-70.

muvozanatni topishlari kerak. Eksport qiluvchi mamlakatlarda esa, aholining “oqib ketishi”, malakali kadrlarning yo‘qotilishi va demografik muammolar yuzaga keladi⁴. Bu esa, ushbu mamlakatlarning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Migratsiya tufayli madaniy xilma-xillik va dialogning ahamiyati ortib borishini kuzatish mumkin bo‘lmoqda. Migratsiya madaniyatlararo dialog uchun imkoniyat yaratadi, turli madaniyatlarning o‘zaro boyishiga xizmat qiladi. Bu jarayon jamiyatda bag‘rikenglik va o‘zaro hurmat muhitini shakllantirishga yordam beradi. Ammo, bu jarayon madaniy qarama-qarshiliklar va ijtimoiy zo‘riqishlarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, madaniyatlararo muloqotni rag‘batlantirish va turli madaniyatlar o‘rtasidagi tushunmovchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim ahamiyatga ega.

Insonparvarlik tamoyillari, milliy manfaatlar va xavfsizlik masalalari o‘rtasidagi muvozanat ham jarayonning ahamiyatini belgilab bermoqda. Migratsiyani boshqarishda insonparvarlik tamoyillariga amal qilish, migrantlarning huquqlarini himoya qilish va ularning ijtimoiy integratsiyasini ta’minlash muhim ahamiyatga ega. Bu, ayniqsa, zaif guruhlariga, jumladan qochqinlar, boshpana izlovchilar va noqonuniy migrantlarga nisbatan alohida e’tibor talab etadi. Shu bilan birga, milliy manfaatlar va xavfsizlik masalalari ham e’tibordan chetda qolmasligi kerak. Davlatlar o‘z chegaralarini himoya qilish, jinoyatchilikka qarshi kurashish va ijtimoiy tartibni saqlash huquqiga ega. Biroq, bu choralar inson huquqlariga zid bo‘lmasligi va migrantlarning sha’ni va qadr-qimmatini hurmat qilishi kerak.

Ushbu jihatlarining o‘zaro bog‘liqligini chuqur anglash va ular o‘rtasida muvozanatni saqlash orqaligina migratsiya jarayonlarini samarali boshqarish va tartibga solish mumkin. Bu, o‘z navbatida, jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash, iqtisodiy rivojlanishni rag‘batlantirish va madaniy xilma-xillikni saqlashga xizmat qiladi.

MUHOKAMA. Migratsiya jarayonlarini boshqarish va tartibga solishda mafkuraviy jihatlarini

hisobga olish murakkab va ko‘p qirrali vazifadir. Davlatlar migratsiya siyosatini ishlab chiqishda insonparvarlik tamoyillariga sodiq qolgan holda, milliy manfaatlar va xavfsizlik masalalarini ham e’tiborga olishlari kerak. Madaniy xilma-xillik va madaniyatlararo muloqotni rag‘batlantirish, migrantlarning ijtimoiy integratsiyasini ta’minlash muhim ahamiyatga ega.

Falsafiy nuqtayi nazardan qaraganda, migratsiya jarayonlarini boshqarish va tartibga solish inson huquqlari, adolat, tenglik va ijtimoiy birdamlik kabi qadriyatlarga asoslanishi kerak. Davlatlar migratsiya siyosatini ishlab chiqishda immanentlik va transsendentlik o‘rtasidagi muvozanatni saqlashlari lozim. Immanentlik deganda, migratsiyaning real iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini hisobga olish, transsendentlik esa, insonning qadr-qimmatini va huquqlarini tan olishni anglatadi.

Migratsiya siyosati pragmatik va ma’naviy asoslarga ega bo‘lishi zarur. Pragmatik asos, migratsiyaning davlat iqtisodiyotiga va xavfsizligiga ta’sirini hisobga olishni talab qilsa, ma’naviy asos inson huquqlarini hurmat qilish va migrantlarga nisbatan adolatli munosabatni ta’minlashni ko‘zda tutadi.

Migratsiya jarayonlarini boshqarishda mafkuraviy jihatlarini hisobga olish, shuningdek, jamiyatda turli dunyoqarashlar va qadriyatlar mavjudligini tan olishni anglatadi. Davlatlar migratsiya siyosatini ishlab chiqishda turli ijtimoiy guruhlarining manfaatlarini e’tiborga olishlari va ular o‘rtasida muloqot o‘rnatishga harakat qilishlari kerak.

Madaniy xilma-xillik va madaniyatlararo muloqotni rag‘batlantirish, migrantlarning ijtimoiy integratsiyasini ta’minlash muhim ahamiyatga ega. Buning uchun, ta’lim, madaniyat va ommaviy axborot vositalari orqali bag‘rikenglik va o‘zaro hurmatni targ‘ib qilish, migrantlarning o‘z madaniyatlarini saqlab qolishlariga va qabul qiluvchi jamiyatga qo‘shilishlariga yordam berish zarur.

Migratsiya jarayonlarini boshqarish va tartibga solishda mafkuraviy jihatlarini hisobga olish, inson huquqlari, adolat, tenglik va ijtimoiy birdamlik kabi qadriyatlarga asoslangan, pragmatik va ma’naviy asoslarga ega bo‘lgan, madaniy xilma-xillik va

⁴ MANSUROV A. Development stages of migration from a historical point of view //News of the NUUz. – 2024. – T. 1. – №. 1.1. – C. 108-111.

madaniyatlararo muloqotni rag'batlantiradigan siyosatni ishlab chiqishni talab qiladi.

XULOSA. Jahon migratsiyasining shiddati oshib borayotgan hozirgi sharoitda migratsiya jarayonlarini boshqarish va tartibga solishning mafkuraviy jihatlarini muhim ahamiyat kasb etadi. Migratsiyaning ijobiy va salbiy tomonlarini, qabul qiluvchi va eksport qiluvchi mamlakatlar uchun mafkuraviy ta'sirini, madaniy xilma-xillik va dialogning ahamiyatini hisobga olgan holda, davlatlar migratsiya siyosatini ishlab chiqishda insonparvarlik tamoyillariga sodiq qolishlari va milliy manfaatlar hamda xavfsizlik masalalarini ham e'tibordan chetda qoldirmasliklari kerak. Faqat shundagina migratsiyaning ijobiy samaralaridan foydalanish va uning salbiy oqibatlarini kamaytirish mumkin.

Buning uchun davlatlar quyidagi yo'nalishlarda faol siyosat yuritishlari lozim:

- Migratsiya siyosatini ishlab chiqishda barcha manfaatdor tomonlarning ishtirokini ta'minlash: migratsiya siyosati faqatgina hukumat organlari tomonidan emas, balki fuqarolik jamiyati institutlari, nodavlat tashkilotlar, ekspertlar va migrantlarning o'zlari ishtirokida ishlab chiqilishi lozim. Bu siyosatning samaradorligini oshirish va jamiyatning turli qatlamlari manfaatlarini hisobga olish imkonini beradi;

- Migrantlarning huquqlarini himoya qilish va ularning ijtimoiy integratsiyasini qo'llab-quvvatlash: migrantlarning inson huquqlari, jumladan ta'lim olish, sog'liqni saqlash, ishga joylashish va ijtimoiy himoya kabi huquqlari ta'minlanishi kerak. Shuningdek, ularning til o'rganishlari, mahalliy madaniyat bilan tanishishlari va jamiyat hayotida faol ishtirok etishlari uchun sharoitlar yaratilishi lozim;

- Madaniy xilma-xillikni qadrlash va madaniyatlararo dialogni rag'batlantirish: migratsiya turli madaniyatlarning o'zaro ta'sirini kuchaytiradi va jamiyatning madaniy boyishiga xizmat qiladi. Davlat madaniy xilma-xillikni qo'llab-quvvatlashi, turli madaniyatlar vakillari o'rtasida o'zaro hurmat va tushunishni targ'ib qilishi kerak;

- Migratsiya bilan bog'liq xavfsizlik muammolariga qarshi kurashish: davlat chegaralarni muhofaza qilish, noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashish va transmilliy jinoyatchilikning oldini olish bo'yicha zarur choralarini ko'rishi shart. Biroq, bu choralar inson huquqlariga zid bo'lmasligi va migrantlarga nisbatan adolatli munosabatni ta'minlashi kerak;

- Xalqaro hamkorlikni mustahkamlash: migratsiya global muammo bo'lganligi sababli, uni hal etish uchun turli davlatlar va xalqaro tashkilotlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish zarur. Bunda ma'lumot almashinuvi, tajriba o'rtoqlashish va qo'shma loyihalarni amalga oshirish muhim ahamiyatga ega.

Ushbu yo'nalishlardagi sa'y-harakatlar migratsiyaning ijobiy ta'sirini kuchaytirish va uning salbiy oqibatlarini kamaytirish, jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, davlatlar migratsiya siyosatining uzoq muddatli oqibatlarini ham e'tiborga olishlari, kelgusi avlodlar uchun barqaror va adolatli jamiyat qurishga intilishlari lozim.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Castles, S., & Miller, M.J. (2009). The age of migration: International population movements in the modern world. Palgrave Macmillan.
2. Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, × 19 ×(3), 431-466.
3. Akbarjonovich M.A. Historical Analysis of Population Migration //International Journal on Orange Technologies. – 2023. – T. 5. – №. 4. – C. 68-70.
4. MANSUROV A. Development stages of migration from a historical point of view //News of the NUUZ. – 2024. – T. 1. – №. 1.1. – C. 108-111.

